

Binnen de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken bestond bij vijf fracties de behoefte de Minister van Buitenlandse Zaken enkele vragen en opmerkingen voor te leggen inzake de kabinetsreactie op het advies nr. 90 «De toekomst van de Arctische regio» van de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) (Kamerstuk 34 000 V, nr. 56).

De voorzitter van de commissie,
Eijssink

De griffier van de commissie,
Van Toor

Inbreng VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie hebben met belangstelling kennis genomen van de kabinetsreactie op het AIV-advies over de Arctische regio. De VVD-fractie heeft hierover nog enkele vragen en opmerkingen.

Wie naar het Arctisch gebied kijkt ziet grote ontwikkelingen vorm krijgen. De komende decennia zal het poolijs naar verwachting verder wegsmelten, waardoor steeds meer economische activiteit in het gebied mogelijk wordt. Te denken valt aan nieuwe vaarroutes (die voor Nederland 40% korter zijn dan huidige routes) en exploitatie van natuurlijke hulpbronnen. De AIV stelt dat naar verwachting 13% van de nog niet ontdekte wereldwijde olievoorraad en 30% van de gasvoorraad zich bevindt in het Noordpoolgebied, waaronder het enorme Russische Shtokman-veld. Voor het Nederlandse bedrijfsleven liggen kansen in dit gebied, onder andere op het gebied van doorvoer van olie via de Rotterdamse haven, scheepvaart, visserij en bedrijfsleven.

Zoals de AIV schrijft is Nederland geen Arctische staat en heeft daardoor geen directe zeggenschap over de ontwikkelingen in het Noordpoolgebied. Wel is Nederland zeer actief als waarnemer van de Arctische Raad en heeft het de afgelopen jaren op constructieve wijze wetenschappelijke kennis en expertise ingezet, onder andere via het Nederlands Polair Programma (€ 3,7 miljoen per jaar tussen 2011 en 2015, zie: NWO, Poolpositie-NL 2.0. Strategie voor het Nederlands Polair Programma 2016–2020, Den Haag, 2014, p. 27). Nederland heeft daardoor een goede reputatie opgebouwd en de leden van de VVD-fractie ondersteunen deze insteek. Kan de Minister een puntsgewijs overzicht geven van de geldstromen rondom wetenschappelijk onderzoek dat door Nederland wordt uitgevoerd? Op welke terreinen concentreert het onderzoek zich en om hoeveel geld gaat het per terrein? Hoe groot is het beschikbare budget voor Topsector gerelateerd poolonderzoek? En hoe groot is de financiële bijdrage van private partijen? Graag een toelichting op deze punten.

De leden van de VVD-fractie zijn blij te lezen dat het kabinet het eens is met de algemene conclusie van de AIV om het Nederlandse beleid ten aanzien van de Arctische regio te intensiveren. Wel willen deze leden graag een toelichting over waar de Minister in dat kader precies op doelt en hoe die intensivering er concreet uit gaat zien. Op welke punten zal worden afgeweken van het huidige beleid en op welke wijze?

De AIV stelt het wenselijk te vinden om in plaats van een bijgesteld beleidskader te komen met een volwaardige Nederlandse Arctische strategie, waarin concrete doelstellingen tot uitdrukking komen. Gezien de potentie, de strategische relevantie van het gebied en de belangen die voor Nederland en Europa op het spel staan, kunnen de leden van de VVD-fractie zich goed vinden in die visie. Hierover werd ook gesproken tijdens het seminar «Toekomst van de Arctische regio: samenwerking of confrontatie?», op 28 november 2014. Is de Minister voornemens om gehoor te geven aan deze oproep en in plaats van een hernieuwd beleidskader te komen met een dergelijke uitgediepte strategie? Zo ja, kan de Minister iets zeggen over de onderdelen die hij fundamenteel acht in die nationale strategie? Op welke aspecten dient volgens de Minister de nadruk te liggen? Kan de Minister daarbij specifiek ingaan op:

- de olie en gas exploitatie en de rol van Nederlandse bedrijven daarbij;
- visserij in het kader van voedselvoorziening;
- continuering van wetenschappelijk onderzoek?

Een specifieke vraag die de leden van de VVD-fractie hebben op dit laatste punt is of de Minister voornemens is meer middelen toe te kennen aan wetenschappelijk onderzoek. In 2009 adviseerde de commissie Terlouw een omvang van het wetenschappelijk onderzoekprogramma van € 6,5 miljoen. Dat niveau is tussen 2011 en 2015 niet gehaald. Zal dit in de komende jaren wel het geval zijn?

De Minister spreekt in de kabinetsreactie ook steun uit voor de ontwikkeling van een volwaardige Europese Arctische strategie. Dat is positief te noemen, gezien het ontbreken van een integrale Europese visie en aanpak op dit terrein tot nu toe. De Minister spreekt over «meer gerichte betrokkenheid van de EU». Kan de Minister concreet maken wat hij daarmee bedoelt? Hoe ziet de Minister de verhouding tussen een nationale en Europese strategie op dit terrein? Op welke wijze is de Minister voornemens om beide strategieën op elkaar af te stemmen? Voor welke terreinen/aspecten acht de Minister het juist van belang onderscheid te maken tussen nationale en Europese aspecten? En welke rol ziet de Minister concreet binnen dit kader voor de Europese landen die zitting hebben in de Arctische Raad? De leden van de VVD-fractie ontvangen graag een inhoudelijke toelichting op al deze punten.

De AIV schrijft dat vooralsnog geen sprake is van een militarisering van de regio. Toch zijn er ontwikkelingen waarneembaar die in deze richting wijzen. Zo houden de Russen grote militaire oefeningen in het gebied, recent – in maart van dit jaar – nog met meer dan 30.000 troepen. (<https://news.vice.com/article/russias-massive-military-exercise-in-the-arctic-is-utterly-baffling>. <https://www.stratfor.com/analysis/russia-targets-nato-military-exercises>. http://www.washingtonpost.com/world/national-security/a-chill-is-already-in-the-air-ahead-of-the-next-meeting-of-the-arctic-council/2015/04/21/7a38baf0-e3a5-11e4-81ea-0649268f729e_story.html). Ook versterken de Russen hun militaire bases in het noorden van Rusland, zoals staat te lezen in de kabinetsreactie. Verder zijn er berichten dat Rusland werkt aan de ontwikkeling van wapensystemen die specifiek kunnen worden ingezet in het Arctisch gebied (<http://www.janes.com/article/50628/russians-developing-tracked-pantsyr-for-the-arctic-region>). Ten slotte is het wegblijven van de Russische Minister van Buitenlandse Zaken, Lavrov, bij de laatste bijeenkomst van de Arctische Raad opvallend te noemen. Zeker in het licht van toegenomen spanningen tussen Europa en Rusland zijn dit relevante zaken die aandacht vragen.

De leden van de VVD-fractie vernemen graag van de Minister hoe hij tegen deze ontwikkelingen aankijkt. Op welke wijze worden deze ontwikkelingen meegenomen in de hernieuwing van het beleidskader of de totstandkoming van een uitgebreide strategie om de positie van Nederland te consolideren/verstevigen? Beschouwt de Minister de opstelling van Rusland als een risico die de bestaande traditie van regio-laterale governance onder druk zet? Zo ja, welke aanpak staat de Minister voor ogen om hiermee om te gaan en welke specifieke rol dient Nederland daarbij te spelen? Is de Minister van mening dat, gezien deze ontwikkelingen, Nederlandse veiligheidsbelangen ten opzichte van ecologische belangen meer gewicht dienen te krijgen in hernieuwde beleidskaders en/of strategieën?

De Minister bevestigt de relevantie van de NAVO ten aanzien van de collectieve verdedigingstaak, ook in het Arctische gebied, gezien vijf van de acht Arctische staten NAVO-leden zijn. Specifiek wordt het NAVO Readiness Action Plan genoemd. Kan de Minister zeggen of specifiek aandacht is voor het Arctisch gebied binnen dat plan? Zo ja, kan hij uitweiden over hoe die specifieke aandacht in de praktijk vorm krijgt,

onder andere bij het voorbereiden op mogelijke confrontaties en operaties in het gebied? Is de NAVO volgens de Minister momenteel voldoende uitgerust om adequaat te reageren in het Arctisch gebied als de situatie daarom vraagt? Waaruit blijkt dat?

De Minister uit in de kabinetsreactie ten aanzien van de rol van Aziatische landen – en dan vooral China – de wens om die landen in te bedden in bestaande internationale structuren. Hoe beoordeelt de Minister de toenemende manifestatie van China in het Arctisch gebied? Is de Minister van mening dat door de assertieve houding van China de kans op een confrontatie met dat land, bijvoorbeeld in het Arctisch gebied, toeneemt? In hoeverre is de gespannen relatie tussen Europa en Rusland – waaronder de ingestelde sancties tegen Rusland – volgens de Minister de oorzaak van een versnelde toename van China's invloed in het gebied? (<http://thediplomat.com/2015/01/russian-sanctions-china-and-the-arctic/>). In hoeverre is sprake van ontwikkelingen in de gewenste richting (inbedding van China in bestaande structuren)? En hoe beoordeelt de Minister de kans dat China verdeeldheid weet te creëren tussen Arctische landen – en dan vooral de Europese landen – die grote belangen hebben ten aanzien van Chinese investeringen (IJsland, Denemarken)? Wat kan Nederland doen om de kans op dergelijke ongewenste ontwikkelingen zo klein mogelijk te houden? Graag ook hier een toelichting.

Inbreng PvdA-fractie

De leden van de PvdA-fractie danken de AIV voor het advies over de toekomst van de Arctische regio en het kabinet voor zijn reactie hierop. Zij hebben enkele vragen en opmerkingen.

Nederlands en Europees beleid gericht op het Noordpoolgebied

Gegeven de toenemende milieu, economische, en veiligheidsbelangen van de Arctische regio voor Nederland, Europa en de wereld delen de leden van de PvdA-fractie de opvatting van de AIV en het kabinet dat het goed is om het Nederlands beleid ten aanzien van de Arctische regio te intensiveren. Het kabinet schrijft over de nog op te stellen polaire strategie 2016–2020. De leden van de PvdA-fractie vragen de Minister wanneer de Kamer deze strategie tegemoet kan zien. Daarbij tekenen zij aan dat zij het centraal stellen van duurzaam beheer van de regio een juiste aanpak vinden. Ook vragen zij nader toe te lichten op welke wijze het Interdepartementale Polaire Overleg qua vorm en opzet aangepast kan worden en of het kabinet voornemens is dit te doen in lijn met de AIV-aanbeveling voor een interdepartementale commissie voor Arctische aangelegenheden onder voorzitterschap van Ministerie Buitenlandse Zaken.

Ook achten de leden van de PvdA-fractie het van belang dat er een meer gerichte en actieve betrokkenheid van de EU komt bij deze regio en constateren deze leden dat de regering voornemens is zich hiervoor in te zetten. Zij vragen op welke wijze. Verder vinden deze leden de suggestie van de AIV voor een speciaal EU-gezant mogelijk een nuttige zo lang de gezant wel een heldere taakstelling heeft met concrete doelen. Zij constateren dat het kabinet deze toegevoegde waarde nog niet voldoende acht en vragen de Minister dit nader toe te lichten.

Internationale veiligheid

De AIV concludeert dat er geen sprake is van een «verontrustende militarisering» van de regio. In dit kader is de AIV ook van mening dat er geen aanleiding is voor de NAVO om zich nadrukkelijker te manifesteren in de regio. Dit laat echter onverlet, gezien de economische belangen van

de regio, dat de regering terecht stelt dat voorkomen moet worden dat de regio een geopolitieke speelbal wordt tegen de achtergrond van wijzigende mondiale machtsverhoudingen. De leden van de PvdA-fractie vragen de Minister welke mogelijkheden het kabinet hiervoor ziet. Zij wijzen tegelijkertijd op toenemende activiteit van soms ongeïdentificeerde, soms Russische militaire presentie in de lucht en ter water in de regio en vragen het kabinet op welke wijze de landen in de regio en de EU hier het beste mee om kunnen gaan. Ook vragen deze leden welke instituties een rol kunnen spelen om de-escalatie te bevorderen in het geval van dreigende militaire confrontatie in de Arctische regio.

Ook de leden van de PvdA-fractie constateren dat de interesse van niet-Arctische staten in de regio toeneemt. Dit blijkt o.a. uit het groeiende aantal waarnemers bij de Arctische Raad en de groeiende interesse van Aziatische landen waaronder China, Japan, en Zuid-Korea. Zij zien dat het kabinet wil inzetten op breed engagement met deze landen en delen de opvatting dat dit een wenselijke strategie is. Ook bijvoorbeeld de rapporten van het Centre for Arctic Policy Studies stellen dat China dezelfde strategie voorstaat. Engagement rond gedeelde mondiale vraagstukken in relatie tot de regio – klimaatverandering, zeespiegelstijging, bevaarbare en veilige handelsroutes, grondstoffen- en energiegevoelenszekerheid – brengt de gedeelde belangen naar de voorgrond en onderstreept de onderlinge afhankelijkheid in relatie tot de regio. De leden van de PvdA-fractie vragen het kabinet om in meer detail toe te lichten hoe het kabinet de voorgenomen inzet op brede engagement in de praktijk vorm denkt te gaan geven.

Duurzaam beheer en bestuur

De Arctische Raad is toe aan hervorming, zo schrijven het kabinet en de AIV. Het kabinet wijst de suggestie van de AIV voor geschillenbeslechting over zeevaartroutes echter af. De leden van de PvdA-fractie vragen of het kabinet de mening van de AIV deelt dat de Arctische Raad op de lange termijn het belangrijkste overlegorgaan blijft voor het Noordpoolgebied en zij vragen de regering nader toe te lichten welke hervormingen van de Arctische Raad het kabinet dan wel voorstaat en bepleit. Ook vragen zij naar de kans van slagen van de Nederlandse inzet om waarnemersstatus bij de Arctische Raad te behouden, mocht ook de EU als zodanig waarnemer worden zoals het kabinet ook nastreeft.

Inbreng SP-fractie

De leden van de SP-fractie hebben kennis genomen van het AIV-advies over de toekomst van de Arctische regio en de kabinetsreactie daarop. Zij hebben daarover een aantal vragen en opmerkingen.

De leden van de SP-fractie zijn bezorgd dat door de oplopende spanningen tussen het westen en Rusland de tot op heden constructieve samenwerking in de Arctische regio onder druk kan komen te staan. Deze zorgen zijn ook door de AIV geuit. Deelt de Minister deze zorgen? Hoe kan voorkomen worden dat de huidige spanningen de goede verhoudingen in de Arctische regio verstoren?

Vanwege de Russische betrokkenheid bij het conflict in Oekraïne heeft de EU sancties ingesteld die de Russische olieprojecten in de Arctische regio hard treffen, stelt de AIV. De leden van de SP-fractie vragen of de Minister kan aangeven wat het effect van deze specifieke sancties is. Hebben deze sancties een merkbaar effect gehad op de samenwerking met Rusland in de Arctische regio?

Verschillende Arctische landen hebben territoriale claims in het gebied die overlappen met claims van andere landen in de regio. De leden van de SP-fractie achten het van groot belang dat dergelijke conflicten niet escaleren en, mogelijk, uitmonden in militair geweld. Kan de Minister aangeven in hoeverre de verschillende Arctische landen zich committeren aan het internationaal recht om tot beslechting van geschillen te komen?

Onder andere vanwege deze overlappende claims vinden de leden van de SP-fractie het belangrijk dat het Arctische gebied gedemilitariseerd wordt. Kan de Minister een beeld schetsen van de militaire aanwezigheid en -activiteiten van de verschillende Arctische landen in de regio? Is een toenemende militarisering waarneembaar?

De AIV stelt in dit verband voor dat NAVO-lidstaten in samenwerking met andere lidstaten van de Arctische Raad komen tot vertrouwenwekkende maatregelen om maximale transparantie te bereiken over de opbouw van militaire capaciteiten in de regio. De leden van de SP-fractie vragen de Minister hierop te reageren. Zijn er mogelijkheden om op dit gebied vertrouwenwekkende maatregelen te nemen? Worden die ook voorgesteld?

Tenslotte zijn de leden van de SP-fractie verontrust over olie- en gaswinning in het Arctische gebied, waar ook de NGO Greenpeace zorgen over heeft. Is het waar dat Shell momenteel opnieuw een poging doet om in het gebied bij Alaska te boren naar olie? Zijn er andere bedrijven die nu dergelijke pogingen doen? Welke technieken zijn bewezen in staat om bijvoorbeeld een olie lek onder Arctische omstandigheden te dichten? Is het waar dat hier nog grote onzekerheid over is? Kan de Minister tegen de achtergrond hiervan ingaan op de uitvoering van de motie-Thieme/Roemer van 3 december 2014 (31 793, nr. 99), waarin de regering wordt verzocht tijdens de internationale klimaatonderhandelingen te pleiten voor het vrijwaren van de Arctische regio van olie- en gaswinning?

Inbreng PVV-fractie

De leden van de PVV-fractie hebben kennis genomen van het AIV-advies over de Arctische regio. De leden zijn zich bewust van de strategische betekenis van het Arctische gebied en zijn content met de aandacht van het kabinet hiervoor. Naar aanleiding van de kabinetsreactie hebben de leden nog wel een flink aantal vragen. Er zijn vragen over de economische belangen en de positie van Nederland daarin, alsmede vragen over de militarisering en politisering van de Arctische regio.

Nederland heeft sterke economische banden met de landen in de Arctische regio. In het Beleidskader Nederland en de Poolgebieden 2011–2015 heeft het kabinet aangegeven de lange termijn samenwerking met Noorwegen en Rusland te willen versterken. Meer specifiek daar waar het gaat om de exploitatie en het vervoer van olie en gas in het Noord-poolgebied. Welke resultaten zijn er de afgelopen periode geboekt op dit punt?

Het Nederlandse bedrijfsleven heeft in het verleden een samenwerkingsverband opgericht met Rusland, de zgn. Project Delta Group (PDG). Innovatieve concepten en technologieën voor Arctische ontwikkeling worden binnen dit samenwerkingsverband gedeeld. De leden van de PVV-fractie vragen zich af wat de huidige stand van zaken is met betrekking tot dit samenwerkingsverband? Welke invloed hebben de Russische sancties op de rol die het Nederlandse bedrijfsleven kan spelen bij de winning van fossiele brandstoffen in de Arctische regio in het algemeen, en de Project Delta Group in het bijzonder?

De leden van de PVV-fractie hebben met verbazing gereageerd op de stellingname van dit kabinet dat van militarisering van de Arctische regio geen sprake is. Hoe beoordeelt het kabinet het gegeven dat voor Rusland militarisering van de Arctische regio één van de drie speerpunten is uit een nieuw gepubliceerde militaire doctrine? (<http://uk.businessinsider.com/why-the-kremlin-is-militarizing-the-arctic-2015-2?r=US>).

Naast Rusland doet ook NAVO-bondgenoot Noorwegen gerichte investeringen om zijn krijgsmacht beter geëquipeerd te maken voor optreden in de Arctische regio. Daarbij gaat het om investeringen in militaire eenheden die ook kunnen worden ingezet in NAVO verband. Dat roept bij de leden van de PVV-fractie de vraag op of de snel inzetbare eenheden van de NAVO, en dan met name de zogenaamde «flitsmacht», in voldoende mate trainen op scenario's die uitgaan van inzet in de Arctische regio?

Het kabinet vindt het niet voor de hand liggen om de NAVO een actievere rol toe te kennen in de Arctische regio, zo staat in de kabinetsreactie. Wel staat dit kabinet achter een actievere rol voor de NAVO als het gaat om het geruststellen van de oostelijke NAVO-bondgenoten als gevolg van het conflict in Oekraïne. Waarom wil Nederland middels de NAVO wel een tegenwicht bieden aan de militaire aanwezigheid van Rusland in de grensgebieden met Oost-Europa, maar niet als het gaat om de toeneemende Russische militaire aanwezigheid in de Arctische regio?

In tegenstelling tot Nederland pleit onder meer Noorwegen wel voor een actievere rol voor de NAVO in de Arctische regio. De leden van de PVV-fractie willen graag wat meer duidelijkheid over het Nederlandse standpunt en dat van de NAVO-bondgenoten aangaande de rol die het bondgenootschap zou moeten spelen in de Arctische regio. Hoe vindt het Noorse standpunt gehoor bij de andere NAVO-bondgenoten? Welk argumenten zijn doorslaggevend geweest bij de Nederlandse standpuntbepaling? Hoe moeten deze leden het Nederlandse standpunt zien in verhouding tot het vorig jaar vastgestelde NATO Readiness Action Plan dat juist maatregelen voorstelt waardoor de NAVO flexibel en slagvaardiger kan optreden aan de randen van het NAVO-verdragsgebied?

Nederland zet in op meer betrokkenheid van China en andere Aziatische landen in de Arctische regio. In het AIV-advies staat echter dat een assertief optreden van China met betrekking tot grondstoffen en/of scheepvaartroutes kan zorgen voor oplopende spanningen in de Arctische regio. Het door de AIV in september 2014 geschetste scenario lijkt te worden bevestigd door de Russische Minister van defensie, Sergey Shoigu. Hij verklaarde begin dit jaar dat militaire en politieke stappen van landen buiten de poolcirkel om hun invloed in de Arctische regio uit te breiden, reden zijn geweest voor Rusland om zijn militaire aanwezigheid in de Arctische regio te versterken (<http://uk.businessinsider.com/why-the-kremlin-is-militarizing-the-arctic-2015-2?r=US>). Waarom blijft dit kabinet inzetten op meer betrokkenheid van China en andere Aziatische landen als dit escalerend kan werken? Denkt dit kabinet dat toekomstige geschillen in de Arctische regio makkelijker op te lossen zijn door meer landen bij de Arctische regio te betrekken? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?

De leden van de PVV-fractie hekelen de bemoeizucht van de EU ten aanzien van de Arctische regio. Dat Nederland zich actief inzet voor een actievere rol van de EU, is de leden een doorn in het oog. Waarom laat Nederland een actievere EU rol prevaleren boven een actievere NAVO-rol? Waarom wordt niet geluisterd naar de drie EU-landen met een perma-

nente zetel in de Arctische Raad (AR), die liever unilateraal willen opereren in plaats van via Brussel?

De leden zien tot slot geen rol weggelegd voor de EU als waarnemer in de Arctische Raad. Naast meer bemoeizucht zal een eventueel EU-waarnemerschap ook omkleed worden met meer EU-uitgaven ten aanzien van de Arctische regio. En de EU-uitgaven zijn nu al torenhoog. In de periode 2007–2013 heeft de EU al meer dan één miljard euro geïnvesteerd in de duurzame ontwikkeling van de Arctische regio. Wat zijn de resultaten van deze «investerings»? Op welke wijze hebben de vier miljoen oorspronkelijke bewoners van de Arctische regio geprofiteerd van deze investeringen? Hebben de investeringen positieve effecten op de Nederlandse (handels)belangen in de Arctische regio? Zo ja, kunt u aangeven waaruit dit blijkt?

Inbreng D66-fractie

De leden van de D66-fractie hebben kennis genomen van de kabinetsreactie op het AIV-advies «Toekomst van de Arctische Regio.» Deze leden hebben naar aanleiding van het advies en de kabinetsreactie nog enkele vragen en aandachtspunten.

De leden van de D66-fractie constateren dat het kabinet spreekt over de «duurzame ontwikkeling van het Arctisch gebied.» Hieraan wordt toegevoegd dat ontginning op termijn kansen biedt «voor zowel de regio zelf als voor de Nederlandse economie.» Het Europees parlement pleitte in 2014 daarentegen voor een beschermd Arctisch natuurgebied, zoals deze ook op de Zuidpool van kracht is. Betekent de lijn van «duurzame ontwikkeling» dat het kabinet geen heil ziet in een beschermd Arctisch natuurgebied?

De leden van de D66-fractie vernemen van Greenpeace dat Shell het voornemen heeft om dit jaar weer naar olie te boren in het Noordpoolgebied. Dit zou indruisen tegen de aangenomen motie-Thieme/Roemer van 3 december 2014 (31 793, nr. 99) om olie- en gaswinning in het Arctisch gebied tegen te houden. De leden van de D66-fractie vragen zich af hoe het kabinet het voornemen van Shell kan rijmen met de aangenomen motie. Ook vragen de leden zich af of het kabinet ermee bekend is dat de kans op een groot olielek 75% is gedurende de winningsperiode en dat olie in het Noordpoolgebied nauwelijks op te ruimen is.

De leden van de D66-fractie constateren dat de regering in de eerste plaats de EU ziet als belangenbehartiger van de Nederlandse (veiligheids-)belangen in de Arctische regio, en niet zozeer de NAVO. Hoe realistisch is dit gezien Ruslands recente optreden in Oost-Europa en diens grote militaire oefening in het Arctische gebied in maart dit jaar? Enkele jaren terug waarschuwde Rusland dat landen binnen tien jaar met elkaar in oorlog zouden kunnen komen om de grondstoffen in het Arctisch gebied. De leden van de D66-fractie vragen zich af welk antwoord het kabinet heeft op dergelijke signalen.

Vooruitblik

De leden van de D66-fractie kijken uit naar de formulering van de Nederlandse polaire strategie (2016–2020) en vertrouwen erop dat de zorgen en aandachtspunten die in deze inbreng zijn genoemd meegewogen worden in de besluitvorming rondom de nieuwe strategie.